

Anapest.Org представя

Йон Лука Караджале
Господин Леонида и реакцията
Фарс в едно действие

Превод Гургана Стратиева

Рубриката е под редакцията на Огнян Антоу

Караджале, Йон Лука
Господин Леонида и реакцията / Й.Л.Караджале; Прев.
от рум. Гургана Стратиева. – Варна : Anapest.Org,
2013. – 10 с. ; PDF 201KB, Calibri, 14+12pt.
Съд. Биографична бележка; Анотация
УДК 859.0(081.2)

По изданието

Караджале, Йон Лука

Избрани творби : В 3 т. / Йон Лука Караджале . - София : Нар. култура, 1982- . - 20 см

Т. 1. Пиеси: Изгубеното писмо. Една бурна нощ. Господин Леонида и реакцията. Карнавална история. Разплата . - 1982 . - 372 с.

Йон Лука Караджале (1852 - 1912) - румънски класик. Преди да стане професионален писател, Караджале е бил суфльор, актьор, коректор, журналист. Учил в юридическия факултет на Букурещкия университет. Впоследствие е бил учител в лицей, училищен инспектор и директор на театър. Най-известните му пиеси са "Изгубеното писмо", "Една бурна нощ", "Господин Леонида и реакцията", "Карнавална история", "Разплата". Националният театър на Румъния в Букурещ носи неговото име. Съвременник на Иван Вазов.

"Господин Леонида и реакцията" (Conu Leonida față cu reacțiunea, 1880) е едноактна комедия с фейлетонен сюжет, в която авторът смесва любимите си теми и шаржове за човека от 19 век, обсебен от политиката, но и част от своя бит и навици. Трудността при Караджале идва от тънкостта и детайлността, с която пресъздава драматургичните обстоятелства. Иронията е водеща и тук. Камерна пиеса с две плюс едно действащи лица.

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА

ГОСПОДИН ЛЕОНИДА — пенсионер, шестдесетгодишен

ГОСПОЖА ЕФИМИЦА — негова жена, петдесет и шест годишна

САФТА — тяхна прислужница

Действието става в Букурещ в дома на Леонида. Скромна стая в краен квартал. В дъното надясно — врата, вляво — прозорец. От двете страни на сцената по един креват. В средата на стаята — маса и около нея плетени столове. На масата — газена лампа с абажур, бродирай на канава. На преден план вляво — печка с отворена вратичка, през която се виждат няколко тлеещи главни. Леонида по халат, с чехли и нощна шапчица на главата; Ефимица по камизола, червена бархетена фуста и бяла кърпа на главата. Двамата седят на приказка до масата.

ПЪРВА СЦЕНА

ЛЕОНИДА. Та както ти казах, ставам една заран и, както ми знаеш навика, грабвам веднага "Демократична зора" да видя какво става из страната. Отварям вестника... и какво прочитам? И досега го помня: "11—23 февруари... Падна тиранията! Виват републиката!"

ЕФИМИЦА. Гледай ти!

ЛЕОНИДА. Покойната, първата ми жена, не беше още станала. Скачам аз от кревата и викам: "Ставай, госпожа, ставай и се радвай, че и ти си майка от народа; ставай, че свободата дойде на власт!"

ЕФИМИЦА. (одобрително). Ха така!

ЛЕОНИДА. Като чу за свободата, и тя, покойната, скочи от кревата. .. зер и тя беше републиканка! "Пригответи се набързо, Мице — казвам аз, — и да вървим и ние на ривулюцията." Обличаме се, моля ти се, и пеш стигаме бързо до театъра... (Важно.) Е, като видях... Ти знаеш, че аз не се хващам тъй лесно...

ЕФИМИЦА. Таман ти! Знам те аз, пиле, ти не си като другите. Къде такъв като тебе бе!

ЛЕОНИДА. Можеш да казваш, каквото си щеш и както си щеш, сиреч "щом си републиканец, държиш страната на нацията..."

ЕФИМИЦА. Тъй де!

ЛЕОНИДА. Но като видях аз, рекох си: да те пази господ от гнева на народа!... То, брате, знамена, музики, викове, гюрултия, страшна работа! Пък хора, хора... свят да ти се завие...

ЕФИМИЦА. Добре, че не съм била по туй време в Букурещ. Каквато съм нервна... Боже упози! Кой знае какво щеше да ми стане.

ЛЕОНИДА. Не казвай тъй. Можеше и ти да удариш къравото. (С променен тон.) И колко мислиш, че трая разгарът на ривулюцията?

ЕФИМИЦА. До вечерта.

ЛЕОНИДА. (усмихва се на нейната наивност). Цели три седмици, миличка!

ЕФИМИЦА. (учудена). Ама не думай!

ЛЕОНИДА. Как си мислиш ти? Да не би да е било дребна работа? Представи си, щом чак Галибарди оттам, дето е, написа тогава едно писмо към румънската нация.

ЕФИМИЦА. (с любопитство). Вярно ли?

ЛЕОНИДА. Вярно я!

ЕФИМИЦА. Че как така?

ЛЕОНИДА. Чакай да видиш! Харесало му на човека как сме завъртели ние работата и сме дали пример на Европата и се сметнал за длъжен, зер нали е нещо голямо в политиката, да ни приветствува.

ЕФИМИЦА. (с любопитство). И... какво пишеше в писмото?

ЛЕОНИДА. (важно). Четири приказки, само четири приказки! Ама приказки, не шега! Ето, помня ги още: "Бравос, нацийо! Халал да ти е! Да живее републиката! Виват Съединените княжества!" И долу подписът му в оригинал "Галибарди".

ЕФИМИЦА. (доволна). Ами щом е тъй, много хубаво го е казал човекът!

ЛЕОНИДА. Ехе, един е Галибарди! Човек и половина! (Гордо и уверено.) Ами че латинско племе бе, миличка, няма шега! Че защо, мислиш ти, са се разтреперили клекавците на всички императори наред с папата в Рим?

ЕФИМИЦА. (удивена). И папата от Рим ли? Гледай ти!

ЛЕОНИДА. Какво си рекъл папата, като видял, че няма да излезе с него наглава. Йезуит, йезуит, ама не е прост той. "Байно, няма да се оправиш ти с тоя; с него не върви като с кой да е. Я да взема аз да му направя малко политика, да се сродя с него." И тъй било, инак било, бре туй, бре онуй, накарал Галибарди да му кръсти едно дете.

ЕФИМИЦА. (иронично). Намерил си човекът кръстник!

ЛЕОНИДА. Намерил ами! ... Я кажи сега, като колко души смяташ, че е имал Галибарди?

ЕФИМИЦА. Много!

ЛЕОНИДА. Хиляда, хиляда! Всичко на всичко хиляда души!

ЕФИМИЦА. Е, не думай бе! И, значи, само с хиляда души той...

ЛЕОНИДА. (прекъсва я) Да! Да! Ама питай ме да ти кажа какви му са хората.

ЕФИМИЦА. Все отбор юнаци.

ЛЕОНИДА. И то още какви! Все избрани. Един от друг по-юнаци. Господ в небето улучват, като рекат да стрелят. Доброволци бе, какво искаш! Докато ги видиш тук, вече са във Фокшани! Луди глави.

ЕФИМИЦА. Е, виж така, да!

ЛЕОНИДА. И всички гледат на него като на Исус Христос. Готови са зарад него и три дни подред да не ядат и да не пият, щом няма какво.

ЕФИМИЦА. Не думай бе, пиле!

ЛЕОНИДА. Сериозно ти приказвам! И само туй да е! Ехее...

ЕФИМИЦА. Бравос!

Малка пауза. И двамата се прозяват.

ЛЕОНИДА. Трябва да е късно, Мице. Да си лягаме ли?

ЕФИМИЦА (става и поглежда часовника). Минава дванайсет бе, пиле.

ЛЕОНИДА (става и той отива към кревата вляво). Виж как минава времето в приказки...

ЕФИМИЦА (приготвя си леглото за спане). Ами ти тъй ги разправяш, че човек не може да ти се наслуша. Къде друг като тебе бе, пиле? Няма втори като тебе!

ЛЕОНИДА (в леглото си. Докато се пъха под юргана.). Мицо, каза ли на момичето да дойде утре по-рано да запали печката?

ЕФИМИЦА (загасява лампата). Да. (Прекръства се и сяда на кревата вдясно.)

Стаята остава осветена само от главните в печката.

ЛЕОНИДА (след като се е въртял в леглото и се е настанил, доволен). Ха така!

Пауза, докато всеки се намества в леглото си.

ЕФИМИЦА (от леглото). И тъй с Галибарди, а?

ЛЕОНИДА(също от леглото). Тъй я! Дай ми още един като него и до утре вечер, повече не ми трябва, ще ти направя република... (Със съжаление.) Ама няма! Или ще речеш: "Леко-леко, та далеко", или: "Що са дни, за напред са". (Твърдо.) Добре бе, ама докога да се търпи? Търпи днес, търпи утре... не върви то вече тъй! До гуша му дойде на народа тая тирания. Република иска!

ЕФИМИЦА. Чакай бе, пиле. Аз с моя женски акъл, пардон, извинявам се, ама ще те попитам едно нещо: каква пък ще е файдата от републиката?

ЛЕОНИДА (учуден от този въпрос). Бравос! Бравос! И таз добра! Как каква файда? Ето, на туй се казва: щом глава имаш, ум защо ти е? Представи си само едно нещо, чакай да ти кажа: първо на първо, щом стане република, никой няма да плаща данък...

ЕФИМИЦА. Ама вярно ли е?

ЛЕОНИДА. Вярно я! Второ, всеки гражданин ще получава добра заплата, по равно на всички.

ЕФИМИЦА. Честна дума?

ЛЕОНИДА. Честна дума, ами... Например аз...

ЕФИМИЦА. Макар че имаш пенсия?

ЛЕОНИДА. Пенсията е башка работа. Тя ми се полага по стария закон, мое право си е. А в републиката правото е нещо свято. Републиката е гаранцията на всички права.

ЕФИМИЦА (напълно съгласна). Б, така, да!

ЛЕОНИДА. И трето, ще се направи закон за муратурията.

ЕФИМИЦА. Каква муратурия?

ЛЕОНИДА. Сиреч, никой не трябва да плаща дълговете си.

ЕФИМИЦА (кръсти се от почуда). Боже, света Богородице! Ами щом е тъй, защо по-скоро не дойде републиката бе, пиле?

ЛЕОНИДА. Ехе! Ама оставя ли те реакцията, миличка? Разбира се, тя няма сметка да не плаща никой данък! Толкоз всекиму стига акълът... Ами тогава откъде ще може тя да лапа заплати с голямата лъжица?

ЕФИМИЦА. Тъй е... вярно... (Замисля се дълбоко.) Едно нещо не разбирам аз...

ЛЕОНИДА. Кое не разбираш?

ЕФИМИЦА. Че щом никой няма да плаща данък, откъде ще има пари за заплатите на хората?

ЛЕОНИДА (бори се със съня). Държавата да му мисли, каква ѝ е работата? Защо я имаме тая държава? Тя е длъжна да се грижи хората да получават заплатите си навреме...

ЕФИМИЦА (доволна от обяснението). Е, тъй, да! Аз пък не се сещах. (След пауза, в която разсъждава.) Колко хубаво ще бъде! Дано даде господ да я видим веднъж тази република!

Леонида почва да хърка.

Спиш ли бе, пиле?

Леонида продължава да хърка.

Заспа.

ВТОРА СЦЕНА

Госпожа Ефимица се обръща на една страна и също заспива. Часовникът бие бавно един часа след полунощ: четири удара за всеки четвърт час, един по-силен удар за часа. Оркестърът свири мелодраматично "мистериозо". Кратка пауза; след това се чуват два-три далечни пушечни изстрела и глухи провиквания; след малко още изстрели и по-ясни провиквания; после се повтаря същото.

ЕФИМИЦА (събужда се и сяда в леглото; гледа озадачено към вратата и пита разтревожено). Кой е?

Мълчание.

Кой е? (Мълчание. Тя скача от леглото, изтичва до вратата и проверява дали е заключена; проверява и прозореца; връща се по-спокойна в леглото и се прекръства.) Кой знае какво съм сънувала! (Ляга си и отново задрямва, оркестърът свири нещо мелодраматично; тишина; после пушечен залп и викове; Ефимица скача уплашено от леглото.) Кой е? (Пак тишина; тя отива разтреперана до масата, търси кибрита и запалва лампата; много разтревожена опитва пак вратата, после отива на пръсти до гардероба и бързо го заключва, сякаш е хванала там някого, и с разтуптяно сърце слуша какво става вътре; после поглежда под креватите, из всички ъгли, загасява лампата, прекръства се и пак си ляга.) Какво може да бъде? (Отново се чува залп и продължителни провиквания; госпожа Ефимица скача от леглото и заслушана, стои права като вкаменена; нов залп и викове.) Леонидо!

Шумът се повтаря.

Леонидо! (Тишина, после шумът се чува по-силно; Ефимица се спуща към един стол, но се спъва и пада на леглото на Леонид а.) Леонидо!

ТРЕТА СЦЕНА

ЛЕОНИДА (събужда се уплашен). А? Какво има?

ЕФИМИЦА. Ставай, Леонидо, че пламна!

ЛЕОНИДА (уплашено). Къде гори?

ЕФИМИЦА. Ставай, че риволуцията пламна! Страшен бой е навън!

ЛЕОНИДА. Ами! Какви ги приказваш, миличка?

ЕФИМИЦА. Бой бе, пиле, страшен бой; пищови, пушки, топове, Леонидо, викове, кръсъци, страшна работа! Скочих, както спях!

ЛЕОНИДА (успокоява я). Няма нищо бе, Миценце. Нали знаеш каква си нервозна, пък и цяла вечер говорихме за политика. Заспала си по гръб и кой знае какво си сънувала.

ЕФИМИЦА (разтревожена). А бе, Леонидо, аз будна ли съм сега, или не съм?

ЛЕОНИДА. Какво да ти кажа, Миценце? Ти най-добре си знаеш.

ЕФИМИЦА (засегната). Бравос, пиле! Не очаквах от тебе такива илюзии срещу мене. За по-друг те мислех... Съжалявам. Будна съм, господин Леонидо, и чух, както чувам тебе и както ти ме чуваш... Ривулция има, ти казвам! Голям бой става!

ЛЕОНИДА. Добре бе, Миценце. Ама чакай, не се ифактирай напразно. Чула ли си нещо, откакто ме събуди?

ЕФИМИЦА. Не. Не съм.

ЛЕОНИДА. Е, виждаш ли? Кажеш сега каква е била тази работа.

ЕФИМИЦА (поразколебана). Знаем ли какво може да е било?

ЛЕОНИДА. Виждаш ли? Хайде сега да разгледаме въпроса и от другата му страна, да видим какво ще кажеш пак. Добре, да речем, че ривулция е било... Ти не знаеш ли, че е забранено да се стреля в града? Има заповед от полицията...

ЕФИМИЦА (почти разколебана). Тъй трябва да е бе, пиле, както ти казваш. Ти тъй хубаво обясняваш, също като че четеш по книга, че няма какво повече човек да ти каже. (Замисля се и пак се колебае.) Ама чух бе, чух! Как да не съм чула, като се чуваше? Какво съм чула тогава, ако не е имало нищо?

ЛЕОНИДА. Колкото съм ги чел аз такива, толкоз косми нямам на главата си. Не е проста работа туй човекът!... Случва се... (Със сигурен тон на теоретик.) Ама ще ме попиташ, защо? Например човек пар екзмпъл от нищо или кой знае от какво току му влезе някаква идея в главата и щом е нервозен, ей така на, втълпи си нещо. .. И щом веднъж си втълпи, фантазмагорията му почва да работи. И подир фантазмагорията ето ти и хипохондрията. Тогава, разбира се, и да няма нищо, ти пак виждаш нещо.

ЕФИМИЦА. Чудна работа! (Чуди се.) Тъй трябва да е!

ЛЕОНДИА. Примерно и на теб сега пар екзмпъл ти се случва една временна хипохондрия. Ама няма нищо. Хайде да си лягаме. Лека нощ, Мице!

ЕФИМИЦА. Лека нощ. (Все още в недоумение, угасява лампата и се пъха в леглото.)

ЛЕОНИДА (след пауза). Не лягай по гръб, Мице, че пак ще сънуваш.

Ефимица ляга на една страна; в стаята е тъмно; оркестърът свири нещо мелодраматично; тишина, след която изведнъж се чуват далечни весели провиквания, крясъци и гърмежи.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ЕФИМИЦА. Чу ли?

ЛЕОНИДА. Чу ли?

И двамата сядат уплашени в леглата си. Шумът се приближава.

ЕФИМИЦА (скача от леглото). Втълпила ли съм си, а, Леонидо?

ЛЕОНИДА (уплашено). Запали лампата...

Скача и той от кревата. Глъчката се чува още по-наблизо.

ЕФИМИЦА(запалва лампата). Фантасмагория ли е, пиле?

ЛЕОНИДА (трепери). Не е чиста тая работа, Мице!

Глъчката се засилва.

ЕФИМИЦА. Кажы сега, хипохондриа ли е туй?

Глъчката още повече се засилва.

ЛЕОНИДА. Голяма беда, миличка. Какво може да е?

ЕФИМИЦА. Какво може да е? Не виждаш ли какво е? Ривулация бе, Леонидо, голям бой!

ЛЕОНИДА (учудва се). Добре бе, миличка, ревулация като ривулация, ама нали ти казах, че е забранено от полицията да се стреля в града?

Шумът и глъчката все повече се засилват.

ЕФИМИЦА (треперейки). Забранено, незабранено... Нали чуваш!

ЛЕОНИДА (също разтреперан). Чувам, ама не е! Не може да бъде ривулация...

Докато нашите са на власт, кой ще вдигне ривулация?

ЕФИМИЦА. Ха де! Питай ме да ти кажа...

Силен шум и врява.

Чуваш ли?

ЛЕОНИДА. Къде ми е вестникът? (Нервно.) Защото, щом е щяло да има ривулация, трябваше да бъде съобщено в "Последни новини". Къде ми е вестникът? (Отива до масата, взема вестника, хвърля поглед на трета страница и възкликва.)

ЕФИМИЦА. Е?

ЛЕОНИДА (смаян). Не е ривулация, миличка, реакцията е! Слушай! (Чете разтреперан.) "Реакцията пак си показва рогата. Като таласъм тя дебне в мрака и точи зъби, чакайки удобния момент да задоволи антинационалните си апетити... Нацийо, бъди будна!" (С дълбоко съжаление.) И ние спим!

ЕФИМИЦА (също със съжаление). Кой е крив бе, пиле, че не ми прочете вестника снощи!

Страшен шум, врява.

ЛЕОНИДА (ужасен). Ами сега?! Мене всички реакционери ме знаят, че съм републиканец, че държа на нацията...

ЕФИМИЦА (трепери; разплаква се). Какво ще правим сега?

ЛЕОНИДА (овладява се, за да й вдъхне кураж). Не се плаши, Мице, не се плаши...

Чуват се много наблизо залпове и весели провиквания.

ЕФИМИЦА. Бързо, пилето ми, бързо!

Двамата смъкват чаршафите от леглата, простират ги на пода сред стаята и почват да трупат върху тях вещите от гардероба и скрина. Направят два големи вързопа. После барикадират вратата с креватите и с другите мебели.

ЛЕОНИДА (докато прибира). Ще отидем на гарата, ама ще минем зад Чишмиджиу и преди да съмне, ще заминем с влака за Плоещ... Там вече не ме е страх... Там съм между свои! Всичките са републиканци.

Шумът се чува още по-близо.

ЕФИМИЦА (ужасена, спира да прибира багажа и се ослушва). Олеле, чуваш ли? Бунтовниците идат насам!

ЛЕОНИДА (също ужасен). Чувам. (Трепери.) И както са ме взели на очи, право тук идат, да съборят къщата ни.

ЕФИМИЦА (превива отмаляла колене; задавено). Не думай бе, пиле! Олеле, умирам!

ЛЕОНИДА. Хайде, бързо, бързо!

Шумът се чува съвсем близо. Леонида се отпуща на колене.

ЕФИМИЦА. Умирам! Влязоха в нашата улица...

ЛЕОНИДА. Угаси лампата!

Госпожата угасява лампата. Шумът се чува под прозорците им. Двамата стоят втрещени. Пауза. Чува се шум, после няколко почуквания на външната врата.

ЕФИМИЦА (шепнешком). На вратата са...

ЛЕОНИДА (също шепнешком). Загазихме я... Не мърдай.

Почукването се повтаря по-силно. Шумът се отдалечава.

Да се скрием в гардероба...

ЕФИМИЦА. Да оставим всичко и да скочим през прозореца...

ЛЕОНИДА. Ами ако са влезли в двора?

Па вратата се чука по-силно и нетърпеливо. Шумът все повече се отдалечава.

ЖЕНСКИ ГЛАС (отвън). Ама че работа!

ЕФИМИЦА (учудена; навежда се към вратата и слуша). А?

ЛЕОНИДА (спира я). Шшш! Не мърдай!

На вратата се блъска с юмруци. Шумът се отдалечава още повече.

ГЛАСЪТ (отвън). И таз хубава! Госпожа!

ЕФИМИЦА (удивена). Прислужницата е, Леонидо. Сафта.

Виковете и гърмежите се чуват от много далеч.

ЛЕОНИДА. Шшш! Бунтът сякаш се отдалечи!

Отчаяно чуване на вратата.

ГЛАСЪТ (отвън). Госпожа! Отвори да вляза да запаля печката.

Пауза. Леонида и Ефимица слушат учудени; не знаят какво да вярват.

Олеле, боже, не е чиста тая работа! Нещо е станало с господарите!

ЕФИМИЦА. Сафта е. (Иска да отиде до вратата.)

ЛЕОНИДА (задържа я). Шшш! Не отваряй изведнъж!

ЕФИМИЦА (не може повече да понася; изтръгва се от ръцете му). Трябва да отворя бе, пиле! Това говедо ще почне да крещи и ще стане още по-лошо: ще ни издаде на бунтовниците.

Отново се чука силно на вратата.

ЛЕОНИДА (притиска сърцето си; с тон на крайно примирение). Отвори!

ЕФИМИЦА (отива на пръсти до вратата и пита тихичко). Кой е?

ГЛАСЪТ (отвън). Аз съм, госпожа. Дойдох да запаля печката.

ЕФИМИЦА (колебае се един миг, после се решава, избутва натрупаните пред вратата мебели, отваря и казва с променен глас). Хайде, влизай!

В стаята е тъмно. Ефимица застава на вратата пред Сафта.

ПЕТА СЦЕНА

ЕФИМИЦА (развълнувана; потайно). Как е навън, Сафто?

САФТА (влиза с наръч дърва). Хубаво, госпожа, какво може да бъде! Ама досега не съм мигнала. Цяла нощ у бакалина на кьошето имаше гуляй. Едва сега се разотидоха. Одеве минаха оттук неколцина; страшно се кандилкаха. Беше и полицаят Нае Ипинджеску, пиян-залян. Провикваше се и гърмеше с пицова си... Просташки обичай!

ЛЕОНИДА (недоумява). Какъв обичай?

САФТА. Гуляли снощи хората, нали беше Заговезии.

ЕФИМИЦА (съвзела се; обръща се шеговито към Леонида.) Заговезни било бе, глупчо!

ЛЕОНИДА (окуражен). Виждаш ли? (Горд с теориите си.) Пак идваме на моята дума. Например човекът, пар екзампъл, от нищо или кой знае от какво, току му влезе някаква идея в главата и щом е нервозен, си втълпи нещо. И щом си втълпи, фантазмагорията му почва да работи и с него е свършено. От фантазмагорията изпада в хипохондрия. (Към жена си.) Видя ли?

ЕФИМИЦА (със злорадство). Нали казваше, че е забранено да се стреля с пицов в града?

ЛЕОНИДА (уверено). Добре де, ти не виждаш ли, че тук полицията лично е присъствувала...

ЕФИМИЦА. Вярно бе! Виж как ги разбираш ти тези работи! Няма аслъ друг като тебе бе, пиле! (Запалва лампата.)

И двамата са много весели. Сафта се втрещява, като вижда бъркотията в стаята.

ЗАВЕСА